

ZÁVOCZKI ADRIENN

*Szentes felmérését végző kataszteri mérnökök**

Az osztrák mintára bevezetett magyarországi földadókataszter pontos elvégzéséhez szükség volt a hazai szakemberek kiképzésére is. A katasztertörténeti kutatások ezért fontosnak tartják feltárni a felmérésben dolgozó mérnökök karrierútját (társadalmi környezet, iskolázottság, hivatali előmenetel) is. A *Catastrum* ebben a számában egyetlen település kataszteri felmérésének történetét dolgozza fel, ezért jelen dolgozatban azon kataszteri mérnököket mutatom be, akik részt vettek Szentes részletes felmérésének munkálataiban. Mivel egy nagykitérésű alföldi városról van szó, ezért a szokásos 4-5 mérnök helyett jóval többre volt szükség a település felméréséhez. A területi korlátok miatt csak rövid áttekintést nyújtok mindazon személyekről, akik részesei voltak a munkálatoknak, de részletesebben foglalkozom az egyetlen szentesi születésű kataszteri mérnökkel, Berczeli Istvánnal, aki hivatali karrierjének csúcspontját 1894-ben érte el, amikor a 11. számú felmérési felügyelőség vezetője lett Pécsen, valamint „szaktársadalmi” szerepet is vállalt azzal, hogy egy rövid ideig a Kataszteri Közlöny társszerkesztője volt 1893-ban.¹

Szentes szülötte: Berczeli István (1852–1915)

Berczeli István 1852. január 19-én született Szentesen, ahol öt nappal később megkeresztelték a református gyülekezetben. Szülei idősebb

Berczeli István (*1818. 03. 15.) és Kocsis Erzsébet voltak. Az ifjabb Istvánnak nyolc testvére volt: Sándor (*1846. 03. 08.), Mária (*1847. 12. 16.), Dániel (*1850. 01. 07.), Zsuzsanna (*1855. 09. 11.), Károly (*1857. 12. 23.), Antal (*1860. 02. 21.), Zsófia (*1862. 02. 04.) és Eszter (*1868. 05. 22.). Gimnáziumi tanulmányait a Szentesi Református Gimnáziumban kezdte és az Iglói Evangélikus Főgimnáziumban fejezte be, ahol a nyolcadik osztályt járta, majd 1871-ben érettségit tett. Ezt követően az 1871/1872. tanévre beiratkozott a Királyi József Műegyetem mérnöki szakára, ahová egy évet járt, de vélhetőleg mérnöki diplomát nem szerzett, ugyanis neve nem szerepel a végzett hallgatók névjegyzékében. Tökéletesen írt és beszélt magyarul, jól tudott németül és latinul, valamint egy kevésbé „tótul” is. A korszakra jellemző hadkötelezettségnek alkalmatlansága okán nem tudott eleget tenni.²

A fiatal mérnök 1880-ban feleségül vette Holub Paulát, de gyermekük feltehetőleg nem született, ezt igazolja a *Szolgálati és minősítési táblázat* bejegyzése is. Holub Paula 1901. február 17-én súlyos betegség után hunyt el életének 44., házasságának 21. évében Kaposváron.³

Berczeli István 1872-ben lépett a kataszteri felmérés szolgálatába mint mérnöksegéd az Árva vármegyei Turdossinban (5. ff.). Egy évvel később felmérési növendék, 1875-től mérnöksegéd az 5. felmérési felügyelőségben, 1879-től pedig segédmérnök a 6. felmérési felügyelőség-

* Kataszteri kutatásaimat 2013–2015 között az OTKA K 105 886 kutatási pályázat támogatásával végeztem.

1 *Kataszteri Közlöny* (= KK), 2. (1893) 1–12.1.

2 Magyar Nemzeti Levéltár (MNL) Országos Levéltára (OL), S 92 Az Országos Földmérési Intézet vegyes iratai (= S 92). Régi szolgálati és minősítési táblázatok, A, B nevek, No. 25/1. 284.; Szentes, református születési anyakönyv, 1840–1853. 225. 45. bejegyzés. Mikrofilmen: MNL OL, A2414. tekercs (727. felvétel); idősebb Berczeli István is Szentesen született, szülei Berczeli Mihály és Régi Erzsébet voltak. Mikrofilmen: MNL OL, A2413. tekercs (715. felvétel); A kataszteri mérnök szülei 1845. 04. 24-én kötöttek házasságot Szentesen. Szentes, református házassági anyakönyv, 1841–1854. 38. 24. bejegyzés. Mikrofilmen: MNL OL, A2419. (129. felvétel); A Berczeli testvérek születési anyakönyvi bejegyzései elérhetők: <https://familysearch.org>; *Szentesi reform. Gymnasium Értesítője az 1864/1865. tanévről*. Kecskemét, 1865:10.; *Uo.* 1866:11.; *Uo.* 1867:10.; *Uo.* 1868:12.; *Hetedik tudósítvány az Iglói Ágost. Hitv. Evang. Főgymnásiumról 1870–1871.* Pest, 1871:14.; *A Kir. József-Műegyetem tanárai és hallgatói 1851/52-től 1881/82-ig.* Bp., 1883; Névjegyzéke mindazoknak, akik a M. Kir. József-Műegyetemen 1928. évi június hó végéig oklevelet, absolutoriumot, vagy oklevélhonosítást nyertek. *A M. Kir. József-Műegyetem oklevéljegyzéke*, I. sorozat 1873–1928. Bp., 1929. A Berczeli István egyetemi beiratkozására vonatkozó információkat Kiss Márton, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem főlevéltárosa bocsátotta rendelkezésemre, szívességet ezúton is köszönöm.

3 Holub Paula gyászjelentése elérhető: <http://www.rakovszky.net>.

nél Szegeden. 1882–1890 között már mérnökként dolgozott, Heves vármegyében, először Egerben (1. ff.), majd 1890-ben Gyöngyösön a 6. felmérési felügyelőségénél. Ezt követően végleg áthelyezték Pécsre (3. helyszínelési felmérési felügyelőség), ahol 1893-ban főmérnökké, még ugyanebben az évben felügyelőség vezető főmérnökké nevezték ki, majd 1896-tól nyugdíjba vonulásáig, 1910-ig felmérési felügyelőként szolgált a hivatal állományában. 38 évi hivatali munkája után 4608 korona évi nyugdíjat állapítottak meg neki. Berczeli 64 évesen, 1915. november 27-én halt meg.⁴

Szakmai pályája során részt vett többek között Mezőkövesd területszámítási és összeadási jegyzőkönyvének, Szentes kataszteri felvételi előrajzának, kataszteri térképének, birtokvázlatának, területszámítási és összeadási jegyzőkönyvének, valamint kataszteri telekkönyvének elkészítésében és Drávapalkonya vázrajzának kidolgozásában. Nevéhez köthető még Szőkéd község kataszteri telekkönyvének függeléke és a mai Horvátország területén található Karancs község kataszteri telekkönyve is. Közreműködött még Vokány és Tiszadorogma kataszteri térképének elkészítésében.⁵

Szentes felmérésében részt vevő kataszteri mérnők

Szentes város 1882–1905 között zajló részletes kataszteri felmérésében az eddig fellelt források alapján Berczelivel együtt összesen 35 mérnök

vett részt. A következőkben az ő hivatali pályafutásukat vázolom röviden a karrierút szempontjából fontosabb állomások megjelölésével.⁶ A mérnök nevét – ha ismert – születési és halálzási helye és időpontja, majd a hivatali beosztások (első ismert éve, szervezeti egység neve) követik.

Adler Lajos (? – Budapest, 1908. 03. 31.) felmérési segéd (1869, hszh.), háromszögelő segéd (1873, hszh.), háromszögelő mérnök (1879, hszh.), háromszögelő főmérnök (1894, hszh.), 1896-ban nyugdíjazták, 75 éves korában hunyt el.

Albrecht Ernő (? – Budapest, 1898. 10. 10.) felmérési növendék (1873, 5. ff.), mérnöksegéd (1879, 1. ff.), segédmérnök (1884, 1. ff.), mérnök (1886, 1. ff.), 50 éves korában hunyt el.

Dékány Imre (Kecskemét, 1858. 11. 29. – ?) műszaki díjnok (1880, 7. ff.), felmérési növendék (1881, 7. ff.), mérnöksegéd (1883, 1. ff.), segédmérnök (1887, 1. ff.), mérnök (1890, 1. ff.), főmérnök (1901, Kataszteri Igazgatóság, Kolozsvár), felügyelőségi vezető (1911, 17. ff.), felmérési felügyelő (1916, 15. ff.), 1918-ban még aktív.⁷

Elmauthaler Sándor felmérési segéd (1869, hszh.), háromszögelő segéd (1873, hszh.), háromszögelő mérnök (1879, hszh.), 1892-ig az Állandó Kataszter szolgálatában.

Gally Ignác (Rabštejn nad Střelou, 1842. 08. 20. – ?) mérnöksegéd (1864, 5. ff.), háromszögelő segéd (1873, hszh.), háromszögelő mérnök (1884, hszh.), háromszögelő főmérnök (1893, hszh.), 1904-ben nyugdíjazták, 1905-ben az uralkodó pénzügyi tanácsosi címet adományozott neki.

4 MNL OL, S 92, No. 25/1. 285.; *Magyarország tisztí cím- és névtára*. Bp., 1873:130.; *Uo.* 1875:107.; *Uo.* 1897:297.; *Uo.* 1898:319.; *Uo.* 1899:339.; *Uo.* 1901:321.; *Uo.* 1901:325.; *Uo.* 1902:336.; *Uo.* 1903:331.; *Uo.* 1904:173.; *Uo.* 1905:184.; *Uo.* 1906:195.; *Uo.* 1907:196.; *Uo.* 1908:198.; *Uo.* 1909:207.; *Uo.* 1910:215.; Hivatalos rész. *Buda pesti Közlöny* (= BK), 16. (1882) 18:394.; Hivatalos rész. BK, 30. (1896) 168:77.; Hivatalos rész. BK, 42. (1908) 205:34.; A hivatalos lapból. *Buda pesti Hírlap* (= BH), 16. (1896) 196:12.; Napi hírek. BH, 23. (1903) 63:6.; A hivatalos lapból. BH, 28. (1908) 216:12.; Kivonat a hivatalos lapból. *Pesti Hírlap* (= PH), 15. (1893) 152:20.; Kivonat a hivatalos lapból. PH, 18. (1896) 196:12.; Kivonat a hivatalos lapból. *Pesti Napló* (= PN), 44. (1893) 157:9.; MNL OL, S 92 Régi szolgálati és minősítési táblázatok, A, B nevék, No. 25/1. 284.; Kimutatás. *Állami Zár szám adás*, 1910:11:55.

5 MNL OL, S Kataszteri gyűjtemény, 79 Iratok (= S 79), No. 171/1.; No. 1787/1.; No. 309/1–2., 4.; No. 45/20.; MNL OL, R Vegyes, tárgyi alapon létrehozott gyűjtemények, 307 Községi iratok (= R 307), No. 1–35.; MNL OL, S Kataszteri gyűjtemény, 78 Térképek (= S 78), 45. téka Vokány 19.; MNL OL, S 78 85. téka Tiszadorogma 6. Berczelinek Szentes felmérésében való részvételéről I. TÖRÖK ENIKÓ: Szentes részletes felmérése. *Catastrum*, 3. (2016) 4:38–46.

6 Az adatokat a *Magyarország tisztí cím- és névtára*, a *Kataszteri Közlöny*, a *Buda pesti Közlöny*, a *Buda pesti Hírlap*, *Pénzügyi Közlöny* és az *Állami Zár szám adás* kötetei, valamint az OTKA K 105 886 projekt keretében feltárt és közreadott adatsorok tartalmazzák (l. a www.catastrum.hu oldalon a projekt eredményei között). A *Magyar Királyi Pénzügyminisztérium és alárendelt hivatalainak tisztí névtára 1869-ik évre*. Buda, 1869. Az alkalmazott rövidítések feloldása: ff. = felmérési felügyelőség; hff. = helyszínelési felmérési felügyelőség; kf. = kataszteri felmérési vezetőség; hszh. = háromszögméreti számító hivatal; PM = Pénzügyminisztérium; T = Térképtárak; Dékány Imréről, Gally Ignácra, Gánóczy Sándorra, Nepkó Gyuláról, Perhács Béláról, Rusz Kornélról, Szabó Béláról, Szimonisz Arnoldról, Trischák Rókusról l. még: MNL OL, S 92 No. 25/2. 154. fol., No. 25/3. 15., 31. fol., No. 25/5. 209., 484. fol., No. 25/6. 46., 330. fol., No. 25/7. 184., 334. fol., No. 25/8. 98. fol. Albrecht, Hájek, Koller, Schöbitz és Wohrizek gyászjelentése: <http://www.rakovszky.net/>. Szentes részletes felmérésének résztvevőiről l. még TÖRÖK ENIKÓ: Szentes részletes felmérése. *Catastrum*, 3. (2016) 4:38–46.

7 REISZ T. CSABA: A felmérési tisztviselők kérvénye magasabb rangosztályba sorolásukról (1892). *Catastrum*, 3. (2016) 2:41. (= REISZ, 2016)

Gánóczy Sándor (Kassa, 1861. 09. 09. – Pozsonypüspöki, 1938. 08. 09.) felmérési díjnok (1882, 1. ff.), felmérési növendék (1883, 1. ff.), segédmérnök (1886, 1. ff.), mérnök (1894, 2. ff.), főmérnök (1904, PM. 21. Ügyosztály), felmérési felügyelő (1908, PM. 18. Ügyosztály), térképtárnok (1910, T. 1.), térképtári vezető (1916, T. 3.), 1925-ben nyugdíjazták.⁸

Hájek János (? – Kolozsvár, 1907. 07. 01.) felmérési növendék (1879), mérnöksegéd (1883), segédmérnök (1884, 7. ff.), 1894-ig állt az Állandó Kataszter szolgálatában, utána tagosító mérnök lett Erdélyben.

Heyda János (1845 – Tarnaméra, 1911) díjnok (1882), felmérési növendék (1882, 1. ff.), segédmérnök (1886, 1. ff.), mérnök (1893, 1. ff.), főmérnök (1904, Állami Nyomda, Budapest), 1906-ban nyugdíjazták.

Holub Károly (ifj.) (? – 1900) felmérési növendék (1882), segédmérnök (1882, 1. ff.), mérnök (1889, 1. ff.), 1897-ben nyugdíjazták.

Hödl Román mérnöksegéd (1873, 9. ff.), mérnök (1879, 6. ff.), főmérnök (1895, 8. ff.), 1899-ben nyugdíjazták.

Janák Antal (Růžena, 1846. 06. 05. – ?, 1912 után) mérnöksegéd (1865), asztalvezető (1876, 1. ff.), mérnök (1880), főmérnök (1895, 1. Kataszteri felmérési vezetőség, Eszék), 1905-ben nyugdíjazták.⁹

Jindrak Ferenc (Soběslav, 1830. 01. 01. – Pozsony, 1908. 02. 24.) segéd (1851), mérnök (1857), főmérnök (1880), 1886-ban nyugdíjazták.¹⁰

Koller Károly (Jarosław, 1848. 07. 16. – Budapest, 1907. 04. 18.) felmérési díjnok (1876), felmérési növendék (1877), segédmérnök (1884, 6. ff.), mérnök (1893, 7. ff.), 1895-ben nyugdíjba ment.¹¹

Korosec István (?–1892) felmérési növendék (1879, 7. ff.), segédmérnök (1884, 7. ff.), mérnök (1887, kfv., Eszék), a mérnököt 46 éves korában kiküldetése során egy paraszt a szlavóniai „Kuma” nevű faluban meggyilkolta.

Láncos Milos díjnok (1882), felmérési növendék (1883, 7. ff.).

Makai (Macek) József (Bylnice, 1845. 03. 09. – ?) felmérési növendék (1873, 5. ff.), segédmérnök (1881, 1. ff.), mérnöksegéd (1876, 1. ff.), mérnök (1883, 1. ff.), főmérnök (1894, 3. ff.), felügyelősi vezető (1896, 5. ff.), felmérési felügyelő (1898, 5. ff.), 1901-ben engedélyezték számára a névváltoztatást, 1914-ben ment nyugdíjba.

Maly Nándor (? – Győr, 1907) mérnök (1869), főmérnök (1894, 6. ff.), 1894-ben saját kérésére nyugdíjba vonult.

Marossy Sándor (? – Kecskemét, 1897. 06. 30.) díjnok (1882), felmérési növendék (1883, 1. ff.), segédmérnök (1887, 7. ff.), 12 évi szolgálat után 1896-ban nyugdíjazták.

Nepkó Gyula (Poprád, 1851. 03. 22. – ?) segéd (1871), felmérési növendék (1872), mérnöksegéd (1875, 1. ff.), segédmérnök (1879, 1. ff.), mérnök (1882), főmérnök (1895, 1. ff.), 1910-ben nyugalomágyba vonult.

Novacsek Tibold (? – Zilah, 1906) felmérési növendék (1882), segédmérnök (1884, 1. ff.), mérnök (1896, 5. ff.), 1898-ig az Országos Kataszteri Felmérés szolgálatában.

Perhács Béla (Savnik, 1848. 09. 27. – ?) felmérési díjnok (1871, hszh. változó helyek), mérnöksegéd (1871, 4. ff.), mérnök (1883, 1. ff.), főmérnök (1896, 10. ff.), 1912-ben 40 évi szolgálat után nyugdíjba ment.

Rácz István (? – ?, 1896. 11. 20.) felmérési növendék (1873, 8. ff.), mérnöksegéd (1875, ff. változó állomásokkal), segédmérnök (1879, 3. ff.), mérnök (1884, 7. ff.), főmérnök (1894, 6. ff.), felmérési felügyelő (1895, Kataszteri Igazgatóság, Kolozsvár).

Rusz Kornél (Ruszkabánya, 1857. 01. 25. – Sziged, 1913. 08. 21.) felmérési díjnok (1877, 3. ff.), felmérési növendék (1878, 5. ff.), mérnöksegéd (1881, 5. ff.), mérnök (1893, 12. ff.), főmérnök (1903, 10. ff.).

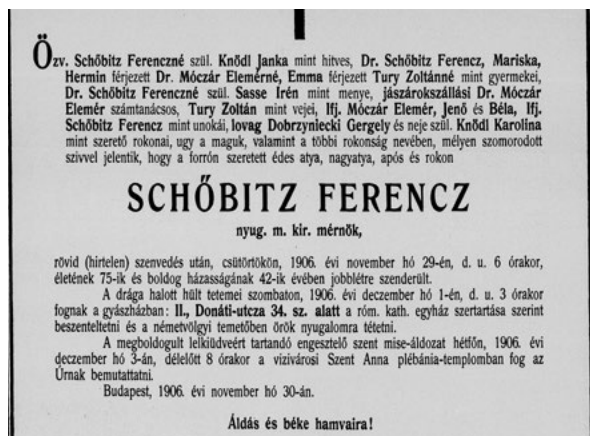
Schöbitz Ferenc (1831 – Budapest, 1906. 11. 29.) mérnök (1869), 1884–1888 között az Állami Nyomda alkalmazottja.

8 REISZ T. CSABA: Gánóczy Sándor (1861–1938) emlékezete. *Catastrum*, 2. (2015) 2:38–49.

9 REISZ T. CSABA: Külföldi mérnökök a magyarországi kataszteri felméréseknél. *Archivarium historicorumque magistra: Történeti tanulmányok Bak Borbála tanárnő 70. születésnapjára*. Szerk.: KÁDÁR ZSÓFIA, LAKATOS BÁLINT, ZARNÓCZKI ÁRON. Bp., 2013. (= REISZ, 2013) 203.

10 REISZ, 2013. 204.

11 REISZ, 2013. 204.

■ Schöbítz Ferenc gyászjelentése (Országos Széchényi Könyvtár, Aprónyomtatványok Tára, Gyászjelentések)

Schrutek Romald mérnöksegéd (1869), segéd-mérnök (1873, 4. ff.), mérnöksegéd (1875, ff. változó állomásokkal), mérnök (1879).

Siebert Emil mérnöksegéd (1873, 5. ff.), mérnök (1884–1891, 1. ff.).

Soukup Ferenc segédmérnök (1869), mérnök (1875, ff. változó állomással), 1889-ig az Állandó Kataszter szolgálatában.

Stojcsevics Márton felmérési növendék (1879, 5. ff.), mérnöksegéd (1880), segédmérnök (1884, 4. ff.), mérnök (1888, 2. kfv.), 1891-ig az Állandó Kataszter szolgálatában.

Szabó Béla (Bakó, 1853. 12. 22. – ?) felmérési díjnok (1876, 1. ff.), felmérési növendék

(1877, 1. ff.), mérnöksegéd (1881, 1. ff.), mérnök (1889, 1. ff.), főmérnök (1904, 5. ff.), 1910-ben nyugdíjazták.

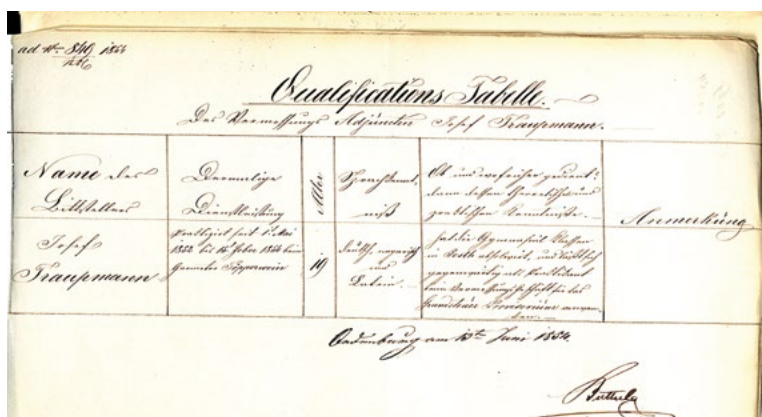
Szilvássy János (? – Kecskemét, 1901) díjnok (1882), felmérési növendék (1883, 1. ff.), segéd-mérnök (1887, 1. ff.), mérnök (1896, 1. ff.).

Szimonisz Arnold (Szepesbela, 1845. 03. 21. – ?, 1917 után) mérnöksegéd (1872, 2. ff.), segédmérnök (1879, 3. ff.), mérnök (1882, 1. ff.), főmérnök (1894, 6. ff.), felmérési felügyelő (1896, 8. ff.), 1901-ben nyugdíjazták, a Földművelésügyi Minisztérium gazdasági tudósítója (1904, Szepesbela).

Traupmann József (Nagykanizsa, 1835. 09. 04. – Erzsébetfalva, 1902. 12. 26.) gyakornok (1852, soproni adókerület), felmérési segéd (1854, soproni adókerület), asztalvezető (1857), mérnök (1869), felmérési vezető (1879, 12. ff.), felmérési felügyelő (1884, 1. ff.), 1895-ig állt az Országos Kataszteri Felmérés szolgálatában.¹³

Trischák Rókus (Siebenhirten, 1833. 02. 05. – ?) mérnök (1869), főmérnök (1894, 5. ff.), 1897-ben nyugalmába vonult, ennek ellenére újból alkalmazták műszaki díjnokként (1900–1905, 10. ff.).

Wohrizek János (?– Kassa, 1883. 11. 04.) mérnök (1875, ff. változó állomásokkal), 52 éves korában hunyt el.

■ Traupmann József minősítési táblázata, 1854 (ÖStA FHKA NHK Katasterabteilung Akten 345. 2269/1854.)

¹² REISZ, 2016.

¹³ Pesten végezte középiskolai tanulmányait, magyar, német és latin nyelvtudással rendelkezett. Gyakornokként, Johann Töpperwein mellett sajátította el a földmérés tudományát. Österreichisches Staatsarchiv (ÖStA), Finanz- und Hofkammerarchiv (FHKA) Neue Hofkammer und Finanzministerium (NHK) Katasterabteilung Akten 345. 2269/1854., 348. 3032/1854., Bücher 137. Az adat Török Enikő szíves közlése, amelyet ezúton köszönök. Traupmannról l. még. ZÁVOCZKI ADRIENN: Öbuda belterületének határleírása (1874). *Catastrum*, 1. (2014) 2:31–37.